

ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Підлісна О.А.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Економіка є віддзеркаленням суспільного устрою, тенденцій суспільного розвитку.

Міжнародний розподіл праці другої половини ХХ-го століття сформував інтеграційні процеси економіки. Сформувалися стійкі інтеграційні зв'язки між національними господарствами, які стимулювалися науково-технічним прогресом. Інтеграція відбувалася планомерно, розширюючи міжнародну спеціалізацію і кооперацію. Ґрунтівна систематизація сутності інтеграційних процесів розглянута в роботі [1]. Інтеграція розглядалася як процес широкого обміну товарами, послугами, капіталом, робочою силою. Інтеграція розширила внутрішньо обмежені ринки окремих країн, сприяла спільному використанню ресурсів.

Інтеграція економіки сприяла обміну не тільки ресурсами і капіталами, але і цінностями. А це вже стало основою глобальної економіки. В кінці ХХ-го століття економіка набула ознак глобалізаційних процесів, глобалізаційної економіки. Були сформовані глобальні світові інститути міжнародного розвитку і на початку ХХІ-го століття відбулася комунікативна глобалізація. Глобальна економіка передбачала поєднання не тільки ресурсів, але і політики, інформаційного простору, соціально-економічного розвитку суспільства [2]. Постійне зростання взаємозалежності національних економік [3] сформували специфічні риси і ознаки нової світогосподарської реальності.

Якщо основним правилом економіки інтеграції було розширення масштабів виробництва [4], то глобалізаційна економіка базувалася на відкритості, дерегуляції, збільшенні інвестиційної привабливості національних господарств [3]. Почали формуватися окремі промислові території для забезпечення усіх учасників світового ринку потрібними ресурсами.

У 1987 році вперше з'явився термін «економіка сталого розвитку» [5]. Але сформувалася ґрунтовна концепція економіки сталого розвитку тільки у XXI-му столітті. Основою такої економіки повинно було стати забезпечення розвитку суспільства без загроз існуванню наступних поколінь. На перший план виходить екологічний чинник розвитку світової економіки. У 2015 році у резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року» було сформульовано цілі сталого розвитку. Саме цілі сталого розвитку почали формувати нові тенденції розвитку світової економіки: економіка сталого розвитку (Ціль 11), циркулярна економіка (Ціль 12), екологічна економіка (Ціль 13), цифрова економіка, економіка метавсесвіту, тощо.

Економіка замкненого циклу або циркулярна економіка [6] покликана скоротити негативний вплив людини на довкілля. Активно почали впроваджуватися принципи ощадливого виробництва, колективного користування, тощо. Маркетингові розробки персоналізації споживання сприяли оптимізації процесів виробництва і індивідуалізації асортименту. Одночасно почали функціонувати декілька типів економічного розвитку: глобалізаційне посилення ресурсозалежних виробництв (паливно-мастильні матеріали, металургія) і індивідуалізація споживчого виробництва (мінімізація виробництва партій товарів широкого вжитку). Але залишався суттєвий, часто непропорційний, територіальний розподіл між територіями виробництва і територіями споживання. Циркулярна економіка не обмежує логістичні ланцюги. Вона змінює послідовність бізнес-операцій, удосконалює ланцюжок життєвого циклу товару.

Стабільні процеси розвитку економіки зазнали кардинальних змін під впливом глобальних потрясінь COVID-2019 і агресивної війни у центрі Європи у 2022 році.

Ізоляційні тенденції захисту людства від COVID-2019 зупинили звичні міграційні потоки ресурсів, змінили економічну поведінку суб'єктів на всіх рівнях: від виробництва до споживання [7]. Суттєве скорочення експортно-імпортних операцій і відмінності у поведінці населення різних територій світу поставило перед національними економіками питання відновлення виробничих потужностей на власних територіях. Оскільки переміщення ресурсоємних виробництв обмежено місцями видобутку ресурсів, то відновлення виробничих потужностей на територіях старих промислових зон (Стара Європа і США) відбувалося як раз за принципами циркулярної економіки: економіки відновлення, розвиток переробки і принципів економічної доцільності і колективного користування товаром.

Активізація агресивних дій Росії проти України остаточно зруйнувала логістичні ланцюги і технологічні схеми, перемістила одночасно і позапланово великі маси трудових ресурсів. Обсяги одномоментної міграції населення України співставні з загальною чисельністю населення Болгарії, Сербії, Швейцарії, Австрії. Або семикратного населення Латвії, чотирикратного Литви. За межі України одночасно вихало біля 1,3 % населення Європи і стільки ж перемістилося в межах України. Міграція трудових ресурсів стимулювала міграцію суб'єктів господарювання.

Агресивна війна в Європі змусила терміново змінювати форми, методи і тенденції організації виробничих процесів і технологічних схем. Таким чином, події останніх трьох років сформували основу міграційної економіки [8]. Постає завдання формування принципів, методів, інструментів організації автономних виробництв з легкою адаптацією окремих бізнес-процесів. Дослідження показали, що схеми організації виробництв повинні складатися за принципом конструктора LEGO: бізнес-блоки повинні бути автономні, розміри їх повинні визначатися оптимальним розміром формування доданої вартості [9]. З урахуванням індивідуалізації споживання виробництво також повинно набувати ознак персоналізації. Обсяги виробництва повинні регламентуватися принципами циркулярної економіки. А виробничі площі і потужність машин, обладнання і апаратів повинні регулюватися розумною доцільністю з урахуванням потенційної міграції.

Таким чином, зазначені процеси розвитку пріоритетів персоналізації споживання і тенденцій міграції виробництва формують новий напрям розвитку економічних процесів – економіку міграції. Такі тенденції у сукупності з цифровою економікою акцентують увагу наукової думки на удосконаленні принципів організації виробничих процесів і формуванні самостійних, автономних, мобільних одиниць бізнес-процесів.

Список використаних джерел:

1. Готра В.В. Сутність та особливості інтеграційних процесів як чинника розвитку національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 2018. Серія Економіка. Вип. 2 (52). С. 42–48. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.2\(52\).42-48](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.2(52).42-48)
2. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України. Київ : НІСД, 2013. С. 60–64. URL: https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/13084.032.pdf (дата звернення: 25.04.2023).
3. Дашевська О.В. Глобалізаційний вплив на розвиток економічної системи країни. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. Серія Економіка, спецвип. 33. Ч. 1. С. 90–96. URL: <https://dSPACE.UZHNU.EDU.UA/jspui/bitstream/lib/4540/1/.pdf>

4. Приходько І.В. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції. *Економічний аналіз*. 2015. Том 18. № 1. С. 91–100. URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/escan201519114-1.pdf>
5. Цілі сталого розвитку. / Організація Об'єднаних націй Україна. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> (дата звернення: 5.05.2023).
6. Машуский В. Циркулярна економіка. Організаційно-правові аспекти / Business Law Electronic Resource – ongoing integrating resource, 2019. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/circle-economic-t/> (дата звернення: 2.05.2023).
7. Коронавірус в цифрах: як змінилася світова економіка. / BBC News Україна, 23 березня 2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51994936> (дата звернення: 25.04.2023).
8. Підлісна О.А., Коновалова Н.С. Систематизація факторів сучасної міграції промислових підприємств. Вчені записки університету «Крок» : зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «Крок», 2019. Вип. № 4 (56). С. 48–54. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-56-48-54>
9. Підлісна О.А., Кожемяченко О.О. Аналіз доцільності запровадження принципу автономності до переліку принципів організації виробничих процесів. *Economic Synergy*. 2023. Vol. (1). P. 163–185. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-13>